

Algemene Politieke Beschouwingen

Pieter Heerma Fractievoorzitter CDA

Wie naar Nederland kijkt ziet een geweldig land.

De economie draait op volle toeren.

De werkloosheid is historisch laag.

We zijn zuidelijkste Scandinavische land: een open, egalitaire en vrije samenleving.

Het heeft ons veel gebracht.

Welvaart, emancipatie,

Iedereen kans op goed onderwijs, om zichzelf te ontplooien en te mogen zeggen wat ie denkt.

Niets meer aan doen zou je zeggen.

Echter. Schijn bedriegt.

Het is de paradox van deze tijd.

Achter de mooie cijfers sluimert groeiend ongemak.

Veel mensen maken zich zorgen:

over tweedeling, polarisatie, korte lontjes, verlies aan gemeenschapszin

....en vooral over de toekomst van hun kinderen.

Nederland anno 2019 is als een verjaardagfeestje.

Familie en vrienden over de vloer.

Kaas, worst, wijntje.

Een deel van de kamer is vrolijk en geniet.

Met grote verhalen over verre reizen, dakkapellen, het nieuwe espressoapparaat en een flitsende carrière.

Maar aan de andere kant van de kamer is het stiller.

Ze zijn er wel, maar delen minder in de feestvreugde.

Ze hebben te veel zorgen om argeloos te genieten.

De kinderen gaan niet helemaal lekker op school.

Hoe moet die studie straks betaald worden?

Is er wel een baan voor ze te vinden of een betaalbaar huis?

Ze zijn ook stiller omdat ze er niet helemaal voor uit durven komen.

En de vrolijke kant van het feestje, die wil er eigenlijk ook niet naar vragen.

Er is weinig contact met elkaar. Het lijken gescheiden werelden geworden.

Ondanks alle voorspoed dreigen we het gevoel te verliezen dat we samen een gemeenschap vormen.

Lang gold in ons land het vertrouwen dat elke nieuwe generatie het beter zou krijgen dan de vorige.

Wie voor een dubbeltje geboren werd, kreeg kinderen die een kwartje konden worden.

De rapporten van het SCP laten al jaren zien dat dit vertrouwen binnen de middenklasse afneemt.

Niet meer pluk de dag, maar zorgen over morgen.

Aanzwellende onzekerheid.

Wie is er voor mij als het mis gaat? Voor mijn kinderen?
Vanwaar zal mijn hulp komen?

Van de markt?

De bureaucratische overheid?

Nee. En dus ontstaat de angst om te vallen. The Fear of Falling

Hoe zijn we hier gekomen?

Ik kan daarbij niet om John Rawls heen.

Rawls is de meest invloedrijk politiek filosoof van de 20^{ste} eeuw.

Hij heeft enorme invloed gehad op politiek denken én handelen met zijn boek 'a theory of justice' en zijn begrip 'de sluier van onwetendheid'.

Zijn denken komt in de kern neer op: Ongelijkheid veroorzaakt door andere mensen of ongelukkige omstandigheden wordt door de overheid altijd weer rechtvaardig gemaakt.

De mens is daardoor totaal vrij om individueel geluk na te jagen zonder enige wroeging of terughoudendheid.

Wie wil dit nou niet, zou je zeggen.

Aanhangers van Rawls zijn dan ook te vinden bij politieke partijen van links tot rechts.

Maar schijn bedriegt.

Rawls visie op een rechtvaardige samenleving is een soort staatsliberalisme.

En het probleem is dat de theorie in de praktijk gewoon niet werkt.

De deugd rechtvaardigheid is niet zomaar uit de mens te halen en in een systeem te proppen.

Ieder voor zich en de staat voor ons allen.

Daarop kun je geen samenleving bouwen, geen gemeenschap.

Het rechtvaardigt ikke ikke ikke..... en de rest kan stikken.

De scheidslijnen tussen winnaars en verliezers worden per definitie scherper als alles wat niet expliciet bij wet verboden is, derhalve is toegestaan.

Altijd het onderste uit de kan halen.

Of het nu gaat om ZZP of Polen constructies. Of om belastingmoraal en Panamapapers.

En het antwoord van de overheid?

Steeds meer lange formulieren en voorschriften.

Compliance denken

Als het op papier maar klopt en alle vinkjes zijn gezet.

En burgers raken moedeloos.

Een voorbeeld: Bij het UWV zijn jarenlang duizenden boetes uitgedeeld omdat een formulier niet goed was ingevuld, terwijl de fraude constructies met Polen niet werden aangepakt.

Markt en overheid horen ten dienste te staan aan de samenleving.

Maar nu krijgt het individu het slechtste van twee werelden.

Kilte van de markt en bureaucratie van de overheid.

Individualisering en neoliberal denken hebben bijgedragen aan de erosie van maatschappelijke samenhang en gemeenschapszin.

Als we onszelf de vraag te stellen: In wat voor land willen we wonen?

Dan is het wellicht tijd om te erkennen dat de grootste denker van de 19e eeuw een betere samenlevingsvisie had, dan de meest invloedrijke van de 20e eeuw.

In zijn boek 'Over democratie in Amerika' beschrijft Alexis de Tocqueville al het gevaar van een te individualistische samenleving.

Hij voorziet en voorspelt het verliezen van grip op het eigen bestaan.

Een samenleving van ieder-voor-zich biedt geen bescherming.

Tel daarbij op de globalisering, technologisering en de wereldwijde migratie.

De verweesde samenleving is een feit en de lokroep van 'taking back control' klinkt voor velen verleidelijk.

Hoe herstellen we de balans?

In het vervolg van mijn bijdrage wil ik ingaan op hoe markt, overheid én samenleving weer meer ten dienste kunnen staan aan de gemeenschapszin waar we met zijn allen naar hunkeren.

1. Publiek vertrouwen is de basis voor goed overheidsfunctioneren (J.F. Kennedy)

Het gevoel niet 'in control' te zijn komt vaak door een moeizame relatie met de overheid.

De ombudsman stelde onlangs dat ook zelfredzame burgers verdwalen in regels en bureaucratie.

Diensten zijn vaak onbereikbaar, anoniem en weinig behulpzaam. Protocollen en procedures staan een goede dienstverlening in de weg, concludeerde de ombudsman. En veelal tot frustratie van de baliemedewerkers die verantwoordelijk zijn voor het directe contact met de burger.

De hersteloperatie en schadeafhandeling in Groningen, de belastingdienst, het CBR, de IND, het UWV, de NVWA.

Wel bureaucratie en compliance-eisen, maar disfunctionerende dienstverlening zijn een mix die niet vol te houden is.

Ik kreeg afgelopen jaar een mailtje doorgestuurd met als kop: Dit kunnen jullie wel!

In het bericht stond: Peuter krijgt boete voor wildplassen. Dit is land is gek geworden! was de uitsmijter.

Kennedy zei al dat publiek vertrouwen de basis is voor goed overheidsfunctioneren. Paradoxaal geldt inmiddels dat slecht overheidsfunctioneren een basis is geworden voor publiek wantrouwen.

Miljoenennota en Troonrede staan expliciet stil bij het grote vraagstuk van de uitvoering en het menselijke gezicht van een overheid.

Ik vind dat goed en ook hard nodig als je de opeenstapeling van incidenten ziet in de uitvoering.

Als er zoveel incidenten zijn dan zit er iets structureel mis.

Ik wil graag van de premier horen wat het kabinet precies gaat doen.

Wat het plan is en wie de leiding gaat nemen in dit zelfonderzoek over de overheidsuitvoering?

Gaat hij dit zelf doen? Het vraagstuk is hiervoor groot genoeg en het vereist helikopterblik en overkoepelende regie.

Ik wil het kabinet ook een suggestie mee geven.

De managers cultuur binnen de Rijksoverheid moet veranderen. Deze komt ook door de snelheid waarmee topmanagers van plek naar plek gaan.

Zouden we de deltawerken vandaag de dag nog kunnen maken of zou de vakinhoudelijke kennis bij Rijkswaterstaat daartoe ontbreken?

Ik pleit ervoor de omloopsnelheid in de ambtenarentop te verlagen.

Zodat vakinhoudelijke kennis kan groeien en zo een steviger plek krijgt in de top van ministeries.

Tenslotte vind ik dat we als kamer ook naar onszelf moeten kijken.

Compliance denken en het micromanagen van uitvoerders worden ook vaak in dit huis bedacht.

Kim Putters stelde vorige week terecht dat de uitvoerbaarheidsvraag een grotere rol moet spelen bij politieke besluiten.

En ook de Raad van State wijst precies op dit punt.

Ik vind het verstandig om als Tweede Kamer ook zelf de handschoen op te pakken. Een parlementair onderzoek naar het vastlopen van de uitvoering van beleid, het verlies van de menselijke maat en de overkoepelende oorzaken daarvan. Zo kunnen we met elkaar lessen om ons werk beter te doen. Zoals in het recente verleden in de commissie Elias en de commissie Grashof ook is gedaan.

2. Eerlijke economie is een sterke economie

Terugkomend op de angst om te vallen. Om grip te verliezen
Het dominante geloof in de vrije markt stuit steeds meer op haar grenzen.

De concentratie van marktmacht bij grote tech-reuzen en de uitwassen in de beloning van topfunctionarissen zijn voorbeelden van het tekortschieten van kapitalistisch marktdenken.

Een eerlijke economie is een sterke economie.

Dat gaat over stabiele verhoudingen tussen werkgevers en werknemers;

over lange termijn boven de korte termijn;

Het Rijnlands model tegenover het Angelsaksische model.

Juist vanwege de kracht die ons poldermodel altijd heeft gegeven is het heel goed dat werkgevers en werknemers voor de zomer met elkaar de handschoen hebben opgepakt om te komen tot een pensioenakkoord.

Wel staat dit onder druk doordat pensioenfondsen onder druk staan en dit leidt zorgen onder onze ouderen.

Wat gaat het kabinet doen om op korte termijn onnodige kortingen tegen te gaan (motie van Dijk) en op de langere termijn naar de houdbaarheid van een kapitaal gedekt stelsel te kijken gegeven lage rentes en het ECB beleid (motie Slootweg).

Volksbank als coöperatieve bank

Ook vanuit dat Rijnlands denken heb ik het voorstel gedaan om de Volksbank niet naar de beurs te brengen.

Het CDA wil er een maatschappelijke bank van maken, met eerlijke en begrijpelijke producten, eenvoudige kredieten voor kleine ondernemers.

Niet het maximale rendement voor de aandeelhouders moet voorop staan.

Maar het rendement voor de samenleving.

Wil de Minister President reageren op de gedachte om de Volksbank als een coöperatieve bank neer te gaan zetten.

Lastenverlichting middeninkomens

De 'Sociale staat van Nederland' stelde dat de kwaliteit van leven er in tien jaar niet op vooruit is gegaan.

De minister-president gaat zijn tiende jaar in als premier.

Wat vindt hij van deze conclusie van het SCP?

Welke opdracht ziet hij voor zichzelf en voor het kabinet in de tweede helft van deze periode?

Ik vind het verstandig dat het kabinet expliciet heeft gekozen voor extra lastenverlichting voor burgers en voor middeninkomens.

En door te kiezen voor minder en later lastenverlichting voor het bedrijfsleven.

En meer belasting voor het grootbedrijf.

Een eerlijke arbeidsmarkt

Een eerlijke arbeidsmarkt is cruciaal voor een eerlijke economie.

Het tussenrapport van de commissie Borstlap laat scherp zien hoe de verhouding tussen mensen met vast- en flexwerk is scheefgetrokken.

Mensen aan de onderkant worden de stootkussens van de conjunctuur.

Zij mogen de klappen opvangen.

Dit besef vergroot de angst om te vallen voor een groot deel van de middenklasse en de zorgen van veel ouders zo rond het middelbare schooladvies van hun kinderen.

Die zorgen gelden ook voor MKB- en familiebedrijven die moeten concurreren tegen sluwe platforms met twijfelachtige verdienmodellen.

En dan is de vraag: In wat voor land willen we werken?

Het is goed dat het kabinet ook een begin maakt met fiscale maatregelen die bijdragen aan een eerlijker arbeidsmarkt.

Maar we moeten verder gaan. Werken aan een echt moderne arbeidsmarkt met daarin een collectief sociaal basisfundament voor alle werkenden, ongeacht contractvorm, waarbij niet wordt geconcurrereerd op arbeidsvoorwaarden.

Goede ideeën hebben altijd vele moeders en vaders.
Dat brengt me bij het Investeringsfonds.

Want alleen een sterke economie kan een eerlijke economie zijn.

Ik vind het moedig en verstandig dat er wordt gewerkt aan een groot investeringsfonds.

Voor een sterke toekomst is verdienvermogen cruciaal.

Maar dan moeten we wel echt investeren in ons verdienvermogen.

Hoe gaat het kabinet hiervoor waken?

En hoe wil het kabinet het fonds zo vormgeven dat het echt bijdraagt aan kennis en innovatie.

Als we het over de toekomst hebben, dan hebben we het ook over het leenstelsel.

Het CDA was vanaf dag één tegen het leenstelsel.

Ik ben blij dat steeds meer partijen hier ook van terug komen.

De meningen verschillen wel over wat ervoor in de plaats moet komen.

De basisbeurs, een basisbeurs of weer iets anders.

Een groot deel van deze discussie zal landen in verkiezingsprogramma's.

Maar is het niet verstandig om de komende periode met partijen die het leenstelsel willen veranderen de koppen bij elkaar te steken en met een gezamenlijk plan te komen.

Mijn fractie is daartoe bereid.

Jongeren kampen niet alleen met het leenstelsel, maar ook met een tekort aan betaalbare woningen.

3. De woningmarkt is kapot

Wonen is een eerste levensbehoefte.

Gewoon een dak boven je hoofd.

Maar de woningmarkt is kapot.

Een rijtjeshuis voor 1,5 miljoen euro, middenhuur voor 1900 euro en 800 aanmeldingen voor 1 sociale huurwoning.

Wie het zich kan veroorloven koopt een appartement voor zoon of dochter.

Bij wie dat niet kan leidt het tot beginnende gezinnen bij papa en mamma op zolder.

Woningcorporaties kwamen voort uit maatschappelijk initiatief. Maar corporaties zijn eerst verstatelijkt en daarna marktpartij gemaakt.

Daarbij is hun maatschappelijke verantwoordelijkheid naar achtergrond verdwenen.

We zijn volkshuisvesting in de loop van de tijd ook woningmarkt gaan noemen.

Dat mij betreft draaien we dit om, ook in ons eigen taalgebruik.

We moeten bouwen, heel veel bouwen.

Betaalbaar voor middeninkomens, voor starters en voor ouderen.

Het CDA wil dat corporaties weer gaan zorgen voor voldoende betaalbare woningen.

Daarvoor moeten ze: meer geld, meer ruimte en minder regels krijgen.

Maar met een duidelijke maatschappelijke opdracht.

Die opdracht van betaalbaar bouwen geldt ook op de koopmarkt.

Het is heel verstandig dat het kabinet komende jaren twee miljard uittrekt om de woningmarkt los te trekken.

Het CDA wil dat de minister van Volkshuisvesting (BZK) hierbij haar rol pakt.

Want met geld alleen komen we er niet.

Het CDA vindt dat het Rijk meer verantwoordelijkheid en regie moet nemen bij de realisatie van volkshuisvesting.

Het kabinet zou gebieden moeten aanwijzen en ambities moeten formuleren om nieuwe, duurzame en betaalbare wijken en woningen te realiseren.

Geen boeren, geen eten

Er moet me nog iets van het hart.

Het anti boeren plan van D66.

Met een pennenstreek de helft van onze agrarische sector wegstrepen.

Het is niet goed en het is niet verstandig.

Ik zei in eerste reactie al: geen boeren, geen eten.

En in de toekomst zal onze agrarische sector alleen maar belangrijker worden als het gaat om voedselvoorziening. Ook wereldwijd.

Bovendien zou ik er een andere manier van denken tegenover willen stellen.

Laten we dan bij bouwprojecten de volgorde nou eens omdraaien.

Ga eerst een kijken wat de leeftijd is van de boeren in de omgeving.

Ik geef je op een briefje dat er oudere boeren tussen zitten met bedrijfsopvolgingsproblemen.

Een goed gesprek over een eerlijke prijs voor nog aan te wijzen bouwgrond zou wel eens veel op kunnen leveren.

Boeren met problemen worden geholpen.

Boeren met een goed lopend bedrijf, worden niet naar het buitenland weggepest.

En er wordt daadwerkelijk resultaat geboekt.

Met ipv tegen onze fantastische agrarische sector.

Een stukje bijvangst is dat ondermijning wordt tegengewerkt.

De drugs crimineel kan zich niet meer als 'suikeroom' positioneren op het erf van een noodlijdende boer.

4. De Narcostaat

Over ondermijning.

Voor onze ogen wordt de samenleving ondermijnd. Lage pakkans en milde straffen zijn een vestigingsfactor.

De brave burger die denkt weer: dit land gek is geworden. Wel een boete voor drie kilometer te hard rijden, terwijl misdadigers miljonairs worden en vrijuit gaan. Vanochtend is met een gruwelijke aanslag op een advocaat eens te meer duidelijk geworden dat we niet in de buurt zitten van Italiaanse maffiapraktijken, maar dat ze er al lang en breed zijn.

Met extra geld en ondermijningswetgeving is door het kabinet een begin gemaakt.

Maar het is niet voldoende.

Om de misdaad een slag toe te brengen moet er een Interventieteam Ondermijning komen.

Met daarin recherche, justitie, FIOD, belastingdienst, arbeidsinspectie en ook hulpverleners en jongerenwerkers.

Met de enkele opdracht om criminele netwerken op te rollen en zware jongens grote sommen geld te ontnemen.

Daartoe is ook mandaat en doorzettingsmacht nodig.

Regioburgemeesters schreven hierover een brandbrief.

Het CDA bepleit de bevoegdheid om tijdrovende procedures rond Bibob en het mogen delen van informatie aan de kant te schuiven.

Dat kan mijns inziens naar analogie van de crisis en herstelwet.

Maar er is ook een sociale kant.

Kansarme jongeren zetten vanaf een jaar of tien al de eerste stappen in de georganiseerde misdaad.

We komen er niet met repressie alleen.

Er is ook een wijk en familiegerichte aanpak nodig.
Langjarig en gericht inzetten op wijkopbouw en een alternatief creëren voor jongeren die nu afglijden.
Waardevolle lessen zijn te trekken uit de aanpak van Marco Pastors in het nationaal programma Rotterdam Zuid.
Graag reactie van de Minister President.

5. Gezond vaderlandsliefde

Dit jaar en volgend jaar vieren we 75 jaar bevrijding.
De herinneringen aan de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog
Maar ook de heldenmoed in het verzet en van de bevrijders.
Ze verplichten ons allen de vrijheid en saamhorigheid in ons land te koesteren en te beschermen.

Ik pleit daarbij voor gezonde vaderlandsliefde.
Trots zijn op Nederland, onze geschiedenis, op de (westerse) waarden en tradities.
En tegelijkertijd niet blind is voor bestaande onrechtvaardigheden als discriminatie.

Als jij kiest voor Nederland, dan kiest Nederland ook voor jou.
Het zal verboederend werken en laten zien dat er tussen bevolkingsgroepen meer is dat hen bindt dan dat hen scheidt.
Het vraagt ook het bestrijden van ongewenste zaken die strijdig zijn met de westerse waarden.

Meisjesbesnijdenis
Vrouwenonderdrukking
Salafistisch onderwijs dat haat predikt richting onze samenleving.

De minister van onderwijs en onderwijsinspectie hebben hier een taak te pakken.
In het belang van onze democratische rechtstaat.
Dit geldt voor regulier én bij informeel onderwijs.

In het regeerakkoord stonden al voorstellen die inclusief vaderlandsliefde bevorderen.

Vanzelfsprekend de maatschappelijke dienstdienst.

Vraag wat jij kunt doen voor je land!

Een andere gaat over toegankelijk maken van de geboorte papieren van ons land voor het grote publiek.

De Unie van Utrecht, de Acte van Verlatinghe en de Apologie van Willem van Oranje markeren niet alleen voor ons land, maar voor de hele wereldgeschiedenis een unieke en belangrijke omwenteling.

Voor het eerst werd vastgelegd dat een monarch zijn legitimatie ontleent aan zijn dienstbaarheid aan het volk.

Laten we hier trotser op zijn en de verbindende werking ervan een kans geven.

Ik wil van het kabinet ervoor zorgt dat deze geboortepapieren een mooie publieke plek krijgen.

In het volle zonlicht zoals collega Dijkhoff het stelde.

Ik rond af.

Als we teruggaan naar dat verjaardagsfeestje, en denken aan die gescheiden werelden.

Dan hebben wij in dit huis met elkaar de dagelijkse taak om te bouwen aan het land waarin we willen wonen, willen werken en waar we met elkaar een gemeenschap vormen.

Daaruit volgt de opdracht om de samenleving bij elkaar te houden, de tweedeling te overbruggen en te bouwen aan een sterke samenleving, een eerlijke economie en een toekomst die mensen met vertrouwen tegemoet kunnen treden.

Geen angst te vallen, maar de wil om te klimmen.

Samen te klimmen.

Want het uitzicht van de top zal het waard zijn.